

Vartov Valgmenighed 100 år
26. maj 2020

*Niels Grønkjær,
valgmenighedspræst i Vartov,
dr.theol.*

Palmesøndag 1867 varetager en profetisk oprømt Grundtvig gudstjenesten i Vartov Kirke. Hvordan kan Herrens indtog i Jerusalem blive hans indtog i menigheden?

Den 83-årige gamling er forynget. Pludselig går han uden stok, og læser uden briller. Han har fået et syn: Guds ånd skal tage bolig i Danmark, i Vartov, i menigheden. Nu, i dag.

Som så ofte deltager enkedronning Caroline Amalie i gudstjenesten. Grundtvig kalder hende frem, og han tilsiger hende syndsforladelse på hele Danmarks vegne.

Vejen er banet for Herrens komme.

Senere har de turbulente omstændigheder tilmed født et upålideligt rygte om, at Grundtvig har forestillet sig, at den aldrende enkedronning skulle undfange Holger Danske, som skulle giftes med Guds datter i Danmark, at det skulle ske ved, at Grundtvig selv kyssede Caroline Amalie på kinden, og at det skulle blive begyndelsen til den nye menigheds liv. I Danmark. I Vartov.

Grundtvig er selv klar over, at han er ved at blive sindssyg. Et par dage senere indlægges han som rekonvalescent i Frederiksdal nord for København, og han vender først tilbage til Advent – sammen med Herrens indtog i det nye kirkeår.

Det forløb ikke helt, som Grundtvig forestillede sig. Men Guds ånd lever i Vartov Valgmenighed, som fylder 100 år i dag, den 26. maj 2020.

Efter Grundtvigs død i 1872 fortsatte dette frie menighedssamfund med at holde gudstjenester i Vartov Kirke, varetaget af præster som samtidig var præster ved Vartov Hospital, en velgørende stiftelse grundlagt helt tilbage i 1296.

I 1918 blev embedet som hospitalspræst nedlagt. En lille kreds på omkring 100 medlemmer af Vartovs frie menighed ønskede imidlertid at bevare Grundtvigs kirke for afholdelse af gudstjenester.

Det var på tale at gøre Vartov Kirke til en sognekirke ved at udskille noget af Vor Frue Sogn og Helligånds Sogn. Men det endte med at man besluttede at ansøge Kirkeministeriet om dannelsen af en valgmenighed.

Valgmenighedsloven af 1868 havde åbnet mulighed for at mindst 50 personer kunne oprette en menighed inden for Folkekirken, på tværs af sognegrænser. Menigheden vælger selv sin præst og afholder selv alle udgifter til aflønning, vedligeholdelse af kirkebygning osv. Til gengæld betaler medlemmerne ikke almindelig kirkeskat – selv om de altså er medlemmer af Folkekirken.

Ministeriet imødekom ansøgningen om dannelse af Vartov Valgmenighed den 26. maj 1920, og det regner vi for menighedens fødselsdag.

I 1925 købte menigheden kirken af Københavns Kommune. Og i 1947 overtog Kirkeligt Samfund – det nuværende Grundtvigs Forum – den øvrige del af Vartovs bygninger. Vartov betragtes som en grundtvigsk højborg i Danmark.

Vartov Valgmenighed findes kun, fordi medlemmerne vil det. Gennem de nu 100 år har dens liv været omskifteligt, som alt andet præget af tidernes kampe og konjunkturer. Men der har hele tiden været tilstrækkeligt mange, der ønskede at tilhøre menigheden og deltage aktivt i dens liv.

En valgmenighed består af mennesker, der frit har fundet sammen. Det særligt grundtvigske er 'frihed i fællesskab'. Der er god plads til uenighed og nødvendig plads til meningsforskelle. Fællesskabet holdes sammen af, at enhver finder sin frihed i denne sammenhæng. Med sin egen stemme.

Da jeg i 2005 blev ansat i Vartov Valgmenighed og spurgte til mine opgaver, fik jeg svaret: 'Du skal passe dit embede.' Det hele beror på tillid mellem menighed og præst.

Et fællesskab eksisterer ikke i kraft af, at dets medlemmer er dem, de nu engang er. Et fællesskab virkeliggøres af det, man gør sammen.

Ved menighedsmøder, studiekredse og koncerter kommer fællesskabet af det, vi gør, hører og siger. Og så af at vi synger fra Højskolesangbogen, og kun den.

Gudstjenesterne er et andet rum. Her samles vi som enhver anden menighed i Folkekirken omkring dåb, nadver, trosbekendelsen, læsninger og prædiken. Og her synger vi fra Den Danske Salmebog, og kun den.

Kristendom er noget, vi gør sammen.

Søndagsgudstjenesten er det allervigtigste i Vartov Valgmenighed. Det når nok ikke samme højde som Grundtvigs gudstjeneste Palmesøndag 1867. Men målet er det samme: at Herren holder sit indtog i menigheden, at Guds rige bliver nærværende.

Grundtvig gjorde i 1825-26 den 'mageløse opdagelse', at Den Apostolske Trosbekendelse var ældre end Det Nye Testamente. Jesus selv lærer disciplene bekendelsen i de 40 dage, der går mellem hans opstandelse og himmelfart. Den er 'ord af Herrens egen mund', som han senere udtrykte det.

Menigheden rejser sig derfor første gang under gudstjenesten, når præsten fra prædikestolen siger trosbekendelsen på menighedens vegne. Det er en levende overlevering af Guds levende ord, som er forudsætning for at høre det evangelium, der prædikes over.

Det kan godt være at Grundtvigs teori om trosbekendelsens oprindelse ikke er rigtig, historisk set. Men den er sand i den forstand, at den er meningsfuld.

Vi mener, at vi varetager den grundtvigske arv ved at forny den.

Menighedens salmesang spiller en stor rolle.

Grundtvig havde selv besvær med at få sine salmer godkendt til gudstjenestebrug. Det blev simpelthen forbudt at synge *Den signede dag*, da han skrev den i 1826 til 1000-års festen for kristendommens komme til Danmark, fordi den ikke stod i den forordnede salmebog.

Juledag 1845 sang menigheden i Vartov for første gang en Grundtvig-salme ved en dansk gudstjeneste: *Et barn er født i Bethlehem* – selv om også det var forbudt. Men herefter udviklede det sig, og mange af Grundtvigs salmer havde premiere ved gudstjenesterne her.

Det kulminerede i 1850'erne og 60'erne med de såkaldte Vartov-galopader. Den store mængde af Grundtvigs nyskrevne salmer blev ofte sunget på tidens verdslige melodier, for eksempel *Jyden han er stærk og sej*. I højt tempo og med kraftig røst.

I dag er melodivalget et andet, præget af det nybrud, som Thomas Laub i sin tid blev ophavsmand til.

Men fornyelsen sker fortløbende. I anledning af vores jubilæum har vi – i samarbejde med Frederiksborg Højskole – bedt Phillip Faber komponere nye melodier til ni Grundtvig-sange og -salmer.

Ved valgmenighedens jubilæumsgudstjeneste Pinsedag, den 31. maj, synger vi *Apostlene sad i Jerusalem* på Fabers nye melodi. Der er radiotransmission fra gudstjenesten, så man kan synge med derhjemme ved højtalerne.

Pinsedag er ikke bare Vartov Valgmenigheds fødselsdag. Det er hele kirkens fødselsdag. Gud sender sin ånd til menigheden, til kirken, til hele Danmark, ja, til hele verden.

Og hvem ved: Måske vil alle med deres sang istemme så lydt, 'at englens tie og smile' – som Grundtvig digter i *Sov sødt, barnlille*.